

Лояк Л.М.

*ст.викл. кафедри готельно-ресторанної справи
Інституту туризму Прикарпатського національного університету
ім. В. Стефаника*

РОЛЬ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОГО РЕГІОНУ

У статті обґрунтовано роль і місце малого підприємництва у ринковій системі господарювання, розглянуто процеси розвитку малого підприємництва в регіоні, проаналізовано фактори, які впливають на розвиток регіонального туризму, визначено, що створення сприятливого середовища для розвитку малого підприємництва є одним із пріоритетних завдань роботи місцевої влади.

In the article grounded role and place of small enterprise in the market system of menage, the processes of development of small enterprise in a region are considered, factors which influence on development of regional tourism are analysed, studied that creation of favourable environment for development of small enterprise is one of foreground jobs of work of local-authority.

Ключові слова: мале підприємництво, підприємницька діяльність інноваційне підприємництво, туристичний регіон, регіональний туризм, ступінь розвитку регіонального туризму, туристична інфраструктура, Регіональна програма підтримки малого підприємництва, фінансово – кредитна підтримка.

Вступ. Мале підприємництво займає особливе місце у ринковій системі господарювання. Якщо за умов розвинутої економіки це пов'язане із надзвичайною адаптивністю до динамічних змін ринкового середовища, то за умов трансформації економічної системи виникають додаткові аргументи на користь цього різновиду інновативної за своєю сутністю діяльності. До них слід віднести невеликий стартовий капітал за умов фінансових обмежень, швидку окупність інвестицій і експлуатаційних витрат, пом'якшення напруженості на ринку праці. Інтенсивний розвиток малого та середнього бізнесу сприяє зростанню товарних ринків, формуванню сфери послуг, максимальній орієнтації виробництва на споживача. Одночасно конкуренція змушує підприємців використовувати інноваційні чинники розвитку, намагатися максимально комерціалізувати винаходи у будь-якій сфері інноваційної діяльності-науково-технічних розробках, управлінських рішеннях [2, с.76].

Крім того підприємства малого та середнього бізнесу виконують ряд функцій, що здійснюють вплив на загальний стан регіону, а саме:

- виробництво (регіон (муніципалітет) є корпоративним споживачем товарів та послуг);
- фінансування регіональних програм (малий та середній бізнес виступає платником місцевих податків і зборів);

- інвестування (участь у реалізації інвестиційних проектів, проведення благодійних акцій);
- створення робочих місць (у т.ч. для інвалідів);
- вирішення соціально-побутових проблем населення (виплата заробітної плати, утримання власної соціальної інфраструктури);
- споживання ресурсів (природних, матеріальних, енергетичних, трудових та інших ресурсів території) [3 ,с. 224].

Підприємницька діяльність розглядається як структуроутворюючий чинник нової системи економічних відносин, рушійна сила перетворень в економічній та соціальній сферах. Характерним при цьому є намагання дослідників зосередити увагу на таких рисах підприємництва як ризикованість, інноваційність, економічна і соціальна відповідальність, або розкрити вплив державного регулювання, макроекономічного середовища на розвиток окремих видів підприємницької діяльності й, зокрема, інноваційного підприємництва [2, с. 310]. Огляд та узагальнення наукових публікацій і праць, що уявились в останні роки, свідчить про підвищений інтерес вітчизняних науковців до проблематики малого підприємництва, підвищення ефективності функціонування малих та середніх підприємств. Наукові дослідження З.Варналія, В.Сизоненко, В.Стадник, І.Комарницького, М.Офік, Г.Кампо, Т.Климко, Л.Лігоненко Г.Пятницької, Т.Ткаченко, Т.Боднарука, М.Лозинської та ін. стосуються проблем та перспектив розвитку малих підприємств, державної політики підтримки малого підприємництва, сучасним формам підприємницького управління, стратегії внутрішньфірмової організації, інноваційного підприємництва, зміни державної політики у фінансово-кредитній сфері, системі оподаткування та правового регулювання.

Постановка задачі. Тема є актуальною, оскільки розвиток малого підприємництва є одним з основних критеріїв розвитку туристичного регіону. Завданням даної статті є: дослідження функціонування, визначення ролі і місця малого підприємництва в розвитку туризму на прикладі Івано-Франківської області.

Результати дослідження. Сучасна економічна наука розглядає туризм як системний об'єкт вивчення, що дозволяє, з одного боку, виявити його структуру з різноманітним внутрішнім зв'язком, а з іншого – визначити характер взаємодії із зовнішнім середовищем. Як відзначає польський дослідник М. Борушак, система туризму обумовлює узгоджений розвиток за трьома основними формами діяльності: туристичні регіони, туристичні підприємства і туристичні організації [1, с. 37]. Кожна держава, в економіці якої туризм відіграє істотну роль, і яка у формуванні своєї економічної стратегії приділяє увагу правильному та гармонійному розвитку туризму, має докладати усіх потрібних зусиль для зацікавлення окремих регіонів у залученні цієї сфери економічної діяльності для їх розвитку. Особливо це стосується тих регіонів, які володіють властивостями, що приваблюють туристів [1, с. 36]. Важливою умовою розвитку регіонального туризму, як сфери господарської діяльності, є політика попередньої підготовки і контролю. Господарська діяльність туристичного бізнесу, що здійснюється спонтанно або ніким не контролювана,

приведе до негативних наслідків, оскільки за таких умов інтереси місцевого населення мало враховуються і воно не встигає пристосуватися до змін, що відбуваються [1, с.34].

Економічна дія туризму дещо диспропорційна за своїми видами. Зокрема, більше виграє приймаюча сторона, менше вигоди приносить відправка туристів в інші регіони. Економічні втрати країни, що відсилає туристів за кордон, лежать у таких трьох площинах: скорочення кількості робочих місць, втрата валюти та зменшення розвитку місцевої туристичної інфраструктури. Отже, тенденція туристичних фірм до відправлення туристів за кордон є надзвичайно не вигідною для розвитку місцевого туризму. Слід враховувати, що розвиток туристської індустрії має супроводжуватися або розширенням місцевого виробництва, або цільовим постачанням у місцевостях, що відвідуються туристами. У кожному конкретному випадку ці питання розв'язуються по-різному, з урахуванням можливостей міської промисловості і господарювання.

Поняття «регіональний туризм» містить два тісно пов'язані між собою аспекти: географічний і соціально-економічний. Перший відображає просторовий розподіл рекреаційних ресурсів, об'єм рекреаційних потреб місцевого населення і ступінь задоволення їх у конкурентному районі, а також можливості для залучення зовнішніх туристських потоків на дану територію. Другий свідчить про рівень рекреаційного розвитку території, що зумовив місце даного регіону на вітчизняному і світовому туристському ринку, і соціально-економічні умови, здатні стимулювати розвиток сфери туризму [1, с.25].

Ступінь розвитку регіонального туризму визначається значною мірою всім тим, що прийнято включати до розуміння туристської інфраструктури і рівня сервісу, місткості території для прийому туристів, насиченістю території матеріальними засобами для мешкання туристів, торговельно-ресторанною мережею, економічним станом території, рівнем загальноекономічного розвитку, забезпеченістю трудовими ресурсами, матеріальними засобами і фінансовими можливостями регіону, що приймає туристів [1, с. 31]. В умовах достатньо розвиненої в регіоні туристської індустрії приймаючий туризм здатний приносити великі доходи. Реалізація споживчої продукції місцевої промисловості, супутня туристському обслуговуванню, у ряді випадків здатна приносити більше прибутку, ніж безпосередньо туристське обслуговування. Важливим при цьому є питання розміщення готелів, транспортних підприємств, продукція яких доповнюватиме туристські послуги [1, с.35-36].

Сьогодні у туристичній інфраструктурі, як і у всіх інших сферах національної економіки, відбувається становлення конкурентних відносин. З огляду на це, важливим є пошук методів, підвищення конкурентоспроможності підприємств туристичної інфраструктури. Малі та середні підприємства відіграють важливу роль в економіках як розвинених країнах, так і країн що розвиваються. Протягом останніх років в Україні малі підприємства все більш привертають до себе увагу, і це пов'язано з тим, що мале підприємництво в умовах ринкової економіки є ефективним важелем розвитку прогресивних ринкових відносин, чесної конкуренції, послаблюючи при цьому вплив

монополій. Крім цього, в умовах розвитку малого підприємництва спостерігається зростання ВВП, зменшення рівня безробіття, зростання рівня податкових надходжень тощо. Основною перевагою малих підприємств є підвищення адаптивності до змін зовнішнього й внутрішнього середовищ функціонування [4, с. 225]. В інфраструктурі туризму, на нашу думку, більшість підприємств слід вважати малими, оскільки згідно з чинним законодавством до них належать підприємства, середня кількість працюючих у яких не перевищує 50 осіб та річний обсяг валового доходу не перевищує 500 тис. євро.

З'ясовуючи місце і роль малого підприємництва у структурі туристичного регіону, потрібно враховувати такі параметри, що найбільш його характеризують, як кількість малих підприємств та зайнятість у секторі малого бізнесу. Офіційні статистичні дані дають можливість простежити певні тенденції у розвитку малого підприємництва, Івано-Франківської області як туристичного регіону. За станом на 1 січня 2007 року в області працювало 7628 малих підприємств і 54846 фізичних осіб підприємців, що відповідно на 102,5% та 108,6% більше ніж у попередньому 2006 році. Середньорічна кількість найманих працівників на малих підприємствах становила 38,2 тис. осіб (у 2006 р.), що складає 29,8% до кількості найманих працівників підприємств-суб'єктів підприємницької діяльності [6,с.63]. Обсяги реалізованої продукції (робіт, послуг) малими підприємствами складали у 2006 р. 1532,7 млн. грн. (у діючих цінах) відповідно до 1414,3 млн. грн. у 2005 році [6,с.63]. За станом на 01.01.2008 року на території області працювало 7704 малих та 58,8 тис. фізичних осіб - підприємців, що відповідно на 100,9% та 106,2% більше ніж у попередньому 2007 році. На 10 тис. осіб наявного населення припадало 56 малих підприємств, а із врахуванням підприємців - фізичних осіб – 460 суб'єктів підприємництва. Збільшення темпів зростання кількості і співвідношення фізичних осіб – підприємців порівняно із юридичними особами спричинене в основному спрощеним веденням звітності. Суб'єктами малого підприємництва – юридичними особами реалізовано продукції, виконано робіт та надано послуг на 1801,9 млн. грн., або 8,3% від загального обсягу по області. Від діяльності малих підприємств у 2007 році до бюджетів всіх рівнів надійшло близько 212,0 млн. грн., що на 45,6 млн. грн. більше ніж у попередньому 2006 році [6]. Проведений аналіз засвідчує тенденцію сталого зростання якісних і кількісних показників розвитку підприємництва в області. На жаль, складно вказати загальну кількість малих підприємств у галузі туризму, оскільки у статистичних довідниках до основних видів економічної діяльності відносять лише готелі, ресторани й транспортні організації. Аналізуючи дані статистичного щорічника Івано-Франківської області за 2006 рік слід відзначити що кількість малих підприємств за видами економічної діяльності в період з 2000 до 2006 року зросла. Так, діяльність готелів та ресторанів забезпечували у 2006 році 333 малих підприємства (у 2000 р. – 288), а діяльність транспорту та зв'язку – 306 малих підприємств (у 2000 р. – 175) [5,с.254)]. Обсяг реалізованої продукції малими підприємствами готельно-ресторанного господарства зріс із 18,9 млн. грн. у 2000 р. до 34,2 млн. грн. у

2006р.; підприємствами транспорту та зв'язку з 20,1 млн. грн. у 2000 р. до 77,2 млн. грн. у 2006 р. [5, с.261]. Створення сприятливого середовища для розвитку підприємництва, стимулювання ділової ініціативи, зміцнення позицій малого та середнього бізнесу є одним із пріоритетних завдань роботи облдержадміністрації. Враховуючи результати реалізації Регіональної програми підтримки малого підприємництва в області на 2007-2008 роки, відповідно до вимог законів України «Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні» і «Про державну підтримку малого підприємництва», завдань Стратегії економічного та соціального розвитку територій Івано-Франківської області до 2015 року, а також з врахуванням відповідних рекомендацій Держпідприємництва України та інших нормативно-правових актів, розроблено Регіональну програму підтримки малого підприємництва в області на 2009-2010 роки. Пріоритетними завданнями Програми є: удосконалення нормативного регулювання малого бізнесу; фінансово – кредитна підтримка; ресурсне забезпечення; розширення інфраструктури підтримки підприємництва; створення нових робочих місць, залучення суб'єктів підприємництва для зменшення рівня безробіття; сприяння створенню і розвитку кадрового потенціалу малих підприємств [7].

Висновки. Таким чином, вплив малого підприємництва на розвиток туристичного регіону здійснюється через суб'єкта підприємницької діяльності, який діє на території регіону, і результати підприємницької діяльності, тобто прибуток. Опосередкований вплив підприємництва на розвиток регіону простежується через: перерозподіл фінансових ресурсів регіону; залучення інвестицій до регіону; розвиток туристичної інфраструктури. Забезпечення конкурентоспроможності малих підприємств можливе лише за умови розробки та впровадження відповідних до специфіки ринкової ситуації напрямів економічної політики стосовно розвитку малого підприємництва у сфері туризму, що сприятиме зниженню рівня безробіття, зростанню надходжень у міський бюджет, покращенню умов життя населення.

Перелік посилань

1. Борушак М. Проблеми формування стратегії розвитку туристичних регіонів : монографія / Борушак М. – Львів : ІРД НАН України, 2006. – 288 с.-ISBN 966-02-4050-3.
2. Сизоненко В.О. Сучасне підприємництво : навч. посіб. / Сизоненко В.О. – К. : Знання-Прес, 2008. – 440 с. – ISBN 978-966-311-068-4.
3. Ткаченко Т.П. Регіональне підприємництво / Ткаченко Т.П. // Регіональна економіка. – 2006. – №4. – с.243-249
4. Лозинська М.Ю. Проблеми та перспективи розвитку малих підприємств туристичної інфраструктури Львівщини / Лозинська М.Ю. // Регіональна економіка – 2005 – №3. – с. 224-229.
5. Статистичний щорічник Івано-Франківської області за 2006 рік. Головне управління статистики в Івано-Франківській області.
6. Статистичний довідник «Івано-Франківська область-2007». Головне управління статистики в Івано-Франківській області, 2008
7. Довідка про виконання Регіональної програми підтримки малого підприємництва в Івано-Франківській області на 2007-2008 роки.